

ՍՓԻԻՌՅԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԵԼՐ

Սփիւռքահայ Գրականութեան կարեւոր մասամբ ճղակոտոր անդամատանէն երկու հաստարուն ծառեր ալ — չըսելու համար կաղնիներ — տապալեցան վերջերս: Մտաւ ամսուն Պէյրութէն առինք գոյժը Սիմոն Սիմոնեան, մահուան: Ամիս հանցած՝ Արամ Հայկազի մահուան քօթը գուժեց հեռաւոր Ամերիկայէն:

Առաջինը, Սասունի զաւակ, կ'իյնայ 70ը նոր անցած: Իր ծննդավայրի ստերերուն նման ամուր ու խրոխտ նկարագրով այս գրողին — ոմանք իր մէջ առաջին գծի վրայ ուղեցին տեսնել հրապարակագիրը — անունը անմահացնելու համար բաւարար պիտի գար «Սփիւռք» գրական-հասարակական շարաթաթերթը, զոր երկար տարիներ և մեծ ձեռնհասութեամբ խմբագրեց Միջին Արեւելքի հայ գրական հնոցին մէջ, և ուրկէ կիրթ ու հաւասարակշիռ իր խօսքը իրրեւ բալասան կը հօսէր կիրքերէ բխած շատերու յախուռն դատումներուն և անգիշող դիրքերուն վրայ: «Նայիրի» և, աւելի ուշ, «Բաղին» կողքին, աննշան չէ եղած «Սփիւռք»ի դերը գրական մեր նոր տաղանդներու քաջակերման ու ամբապնդման գործին մէջ: Սիմոնեանի գրիչէն գուրս եկած են նաև Հայերէն լեզուի և Հայոց Պատմութեան դասագրքեր: Ունի նաև յուշագրական գործեր, իր ծննդավայրի յիշատակները ոգեկոչող:

Երկրորդը, երկար տան Նոր Ալիսարէ՛ր ընտրած իբրեւ կայք, կ'իյնայ աւելի հասուն տարիքի մէջ (ծնած է դարագլխուն՝ Շապին-Փարահիսար), իր ետին ձգելով բեղուն վաստակ մը, թէ՛ իրրեւ քանակ և թէ՛ մանաւանդ իրրեւ որակ: «Հիւժորով» գրագէտ կոչումը թերեւ ոչ մէկ գրողի պատշաճէր որքան իրեն: Տաք ու բարոխտուն այդ շունչը զգալի է իր տողերէն, նոյնիսկ երբ կը խօսի դժնդակ իր մանկութենէն և որբուկի իր թափառումներէն («Չորս Ալիսարէ», «Քիւրախտանի Լեռններուն մէջ»): Ալիսարեանցած է բազմաթիւ թերթերու, մշակելով մասնաւորապէս պատմութեան սեւը, մինչև իր ալիսարթը իր գրիչը պահելով առայդ ու զաւոր:

Արամ Հայկազ զեռ պատանի, մասնակցած է իր ծննդավայրին ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն: Պաշտոյ մէջ տան մը աշակերտած է Յակոբ Օշականի, որ իր նորածնի տաղանդը նշմարելով՝ թելադրած էր իրեն չմոռնալ գրականութիւնը, երբ ան կը բաժնուէր իր մեծ ուսուցչէն, նոր կեանք որոնելու համար արեւմտեան կիսագունդին մէջ: Արամ Հայկազ գործեց մղուժին տակը այդ թելադրանքին:

Ինչ որ կը միացնէ ալիսարհագրականօրէն իրարմէ շատ հեռու ապրող և երբեմն գրական տարբեր հանգանակներու հաւատարիմ ողբացեալ զոյգ այս գրողները ապահովաբար իրենց գրականութեան հայրենասիրական «ջիղն» է: «Ազգայնաշունչ» գրողներ, գործածելով տափակ որքան մաշած բացատրութիւն մը: Բայց հայրենասիրութիւնը հեռու է փրկելէ վարկը գրագէտի մը, երբ չէ պաշտպանուած ան հզօր տաղանդով: Սիմոնեան և Հայկազ կը վայելէին պաշտպանութիւնը այդ տաղանդին:

Հիները կ'երթան, մէկը միւսին ետէն: Բնական երեոյթ է այս և կարելի չէ ալիսարհի կարգն ու իրերու ընթացքը փոխակերպել: Ահա թէ ինչու միութեամբ կանգնած մը կը բարեխառնէ մեր վիշաք, մանաւանդ երբ հեղինակը երկարօրէն ըմպած ըլլայ արեւը կեանքին ու հասած անոր ցուրտ ամիսներուն: Բայց ինչ որ ցաւալի է ու անմխիթարելի այն է, որ նորեր չեն հասնիր, լեցնելու համար պարտաւր՝ հիներուն մեկնումովը գոյաւորուած: Տեղը չէ հոս վերլուծելու պատճառները տխուր այս երեոյթին և թուելու ժխտական ազգայնները, որոնց հարուածները կ'իջնեն նոյն իսկ հզօր ու դարձաւոր պետական կազմով պաշտպանուած ժողովուրդներու ալ գրականութեանը վրայ: (Պատկերը աւելի փայլուն չէ երբ լուսարձակի տակ առնուին տարբեր արուեստներ): Ո՛րք մեաց մեզի նման ոչ միայն փոքր, այլև ցիրուցան (նկատի աւնիմ սփիւռքը) ժողովուրդի մը գրականութիւնը:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ